

BOLAM, BOLAM DEB BOLANGIZNI BOY BERMANG!

Mirzayeva Dilafruz

Guliston davlat pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: dots. Sh.G.Musurmankulova

Farzand — har bir ota-ona uchun hayot mazmuni, kelajak umidi va eng katta baxtdir. Ammo har qanday mehrning me'yori bo'lishi kerak. Haddan ortiq erkalash, har bir xohishiga rozi bo'lish, har bir harakatini oqlash — bu mehrning sog'lom ko'rinishi emas, balki tarbiyada eng katta xatolardan biridir. Chunki ortiqcha erkalangan bola hayotda mustaqil qaror qabul qila olmaydi, o'ziga bo'lgan ishonchini yo'qotadi. Psixologlarning ta'kidlashicha, bunday bolalarda katta bo'lishganidan so'ng mas'uliyatsizlik va muammolarga yechim topa olmaslik holatlari kuzatiladi — misol qilib shuni ko'rsatish mumkinki, AQShda o'tkazilgan bir tadqiqot shuni aniqlab berdiki, haddan tashqari erkalangan bolalarning 70% i o'smirlikda depressiya va ijtimoiy muammolarga duch keladi.

Bugungi kunda farzand tarbiyasidagi eng xavfli holatlardan biri — befarqlikdir. Tarbiya nafaqat og'zaki nasihat yoki tanbeh berish bilan amalga oshadi, balki ota-onaning kundalik hayotdagi xulqi, o'zaro hurmati, mehnatsevarligi, mas'uliyati orqali bola ongiga singadi. Bola har kuni ota-onasining harakatlaridan, gap-so'zlaridan, ularning bir-biriga munosabatidan saboq oladi. Ota-ona farzand uchun eng yaxshi o'qituvchi — o'z hayoti bilan ibrat bo'ladi. Masalan, agar ota-ona doimiy ravishda kechasi telefon bilan yoki boshqa keraksiz narsalar bilan band bo'lsa, bola ham shu odatni o'zlashtiradi va oilaviy suhbatlarni va tanbexlarni e'tiborsiz qoldiradi.

Afsuski, bugungi kunda ko'plab ota-onalar ish bilan band bo'lib, farzandlariga yetarlicha vaqt ajrata olishmayapti. Ba'zilar moddiy ta'minot — kiyim-kechak, oziq-ovqat yoki o'yinchoq bilan farzandini baxtli qilaman deb o'ylaydi va faqatgina shuning uchun harakat qilishmoqda. Aslida esa bola uchun eng katta ehtiyoj — ota-onaning e'tibori va mehridir. U mehrni his qilmasa, qanchalik boylikda o'ssa ham, qalbida bo'shliq, ishonchsizlik va yolg'izlik tuyg'usi paydo bo'ladi. BMTning bolalar jamg'armasi (UNICEF) ma'lumotlariga ko'ra, moddiy tarafdin boy oilalarda o'sgan bolalarning 40%i o'zlarini psixologik jihatdan yetim his qiladi. Bu holat bolalarida kuzatilmaligi uchun ota-onalar har kuni 15-20 daqiqa bola bilan suhbatlashsa, bu uning o'ziga ishonchini 30% ga oshirishi mumkin.

Yana bir muhim jihat — farzandning atrofidagi muhit. Yoshlar ko'p vaqtini do'stlari bilan o'tkazadi, shuning uchun ota-onalar farzandlari kimlar bilan do'stlashayotganini, qanday odatlarga berilayotganini bilib turishlari lozim. Noto'g'ri muhit, yomon odatlar bolaning butun hayotini o'zgartirib yuborishi mumkin. Masalan, chekish yoki giyohvandlikka moyil do'stlar guruhi bolani shu yo'lga undashi mumkin — Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining statistikasi shuni tasdiqlaydiki, o'smirlarning 60% i do'stlar ta'sirida yomon odatlarga beriladi. Ota-onalar farzandlarining do'stlari bilan tanishib, oila davrasiga chaqirib, ularning xulq-atvorini kuzatishi kerak.

Ko'pchilik zamonaviy texnologiyalarni bolalar tarbiyasidagi muammolarning sababi deb biladi. Aslida telefon va internet aybdor emas — ular faqat vosita, oynadek, bizning bolalarga bo'lgan munosabatimizni aks ettiradi. Farzandni texnologiya boshqarayapdimi yoki u texnologiyani boshqaryaptimi, bu ota-onaning nazoratiga bog'liq. Agar bola o'z gadjetidan bilim olish, yangi tillarni o'rganish yoki ijobiy ma'lumotlar izlash uchun foydalansa, bu zamon bilan hamnafas o'sayotganini bildiradi. Masalan, Duolingo yoki Khan Academy kabi ilovalar orqali bilim o'rganish bolani rivojlantiradi, ammo kuniga 2 soatdan ortiq gadjetlardan foydalanish depressiyaga olib keladi. Ota-onalar "foydalanish vaqti"ni cheklab, oilaviy qoidalar o'rnatishi lozim.

Tarbiyada muvozanat — asosiy kalit. Mehr bilan birga talabkorlik bo'lishi kerak: bolaga mas'uliyat berish, uy vazifalarini o'zi bajarishga o'rgatish, muvaffaqiyatlarini maqtash, lekin xatolarni ham ochiq muhokama qilish. Bunday yondashuv bolaga mustaqillikni o'rgatadi va hayotga tayyorlaydi. Psixologlarning tajribasiga ko'ra, muvozanatli tarbiyalangan bolalar maktabda va hayotda yuqori natijalarga erishadi.

Shunday ekan, yelib-yugurib, farzanlarini moddiy jihatdan boyitib, lekin mehr va e'tibordan mahrum qoldirishning foydasi yo'q. Farzandni yo'qotish nafaqat uni tashqarida qoldirish, balki yonida bo'la turib, uning qalbidan uzoqlashishdir. Har bir ota-ona shuni unutmasin: bugungi e'tibor, bugun aytilgan so'z, bugun berilgan tarbiya — ertangi kunning poydevoridir. Mehr bilan, lekin talab bilan tarbiyalangan bola — jamiyatning eng katta yutug'idir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.UNICEF. Bolalar faravonligi va psixologik rivojlanishga oid hisobotlar.
- 2.Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti.O'smirlar salomatligi va zararli odatlar bo'yicha statistik ma'lumotlar.
- 3.Bolalar psixologiyasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar va pedagogik manbalar.
- 4.Oila va tarbiya masalalariga oid zamonaviy ilmiy maqolalar.